

FRÁSÖGN

af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 23.–27. júní 2014.

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Karl Garðarsson formaður, Brynjar Níelsson og Ögmundur Jónasson, auk Vilborgar Ásu Guðjónsdóttur ritara. Helstu mál á dagskrá voru kosningaefirlit í Úkraínu, flóttamannavandinn við strendur Ítalíu, ofbeldi í fjölmiðlum og framlag þjóðþinga þegar kemur að því að finna lausn á deilu Marokkó og Polisario Front, hreyfingar uppreisnarmanna, um yfirráð yfir Vestur-Sahara. Fleiri mál sem lúta að mannréttindum voru rædd. Þá fóru fram utandagskrárumræður um pólitískar afleiðingar ástandsins í Úkraínu og áhrif þess á mannúðarmál.

Utánríkisráðherra Aserbaídsjan, Elmar Mammadyarov, ávarpaði þingið á fyrsta degi þingfunda og ræddi áhersluatriði formennskuáætlunar landsins í ráðherranefnd Evrópuráðsins. Þar eru barátta gegn spillingu, félagsleg samheldni, félagsleg réttindi ungmenna og réttindi kvenna efst á blaði. Ilham Aliyev, forseti Aserbaídsjan, ávarpaði einnig þingið og sagði frá endurbótum sem hefðu átt sér stað í landinu síðustu 20 árin, bæði efnahagslegum og eins hvað varðaði lýðræði og réttindi almennings. Nokkrir þingmenn drógu í efa árangur landsins þegar kæmi að mannréttindamálum og lýðræði og vísuðu í skýrslu Amnesty International um pólitíska fanga og skort á lýðræði máli sínu til stuðnings.

Í ræðu í þinginu ítrekaði nýkjörinn forseti Úkraínu, Petro Poroshenko, að friðsamlegar samræður væru eina leiðin til að binda enda á átökin í landinu. Hann sagði að nýframlögð friðaráætlun sín hefði alþjóðlegan stuðning en að Rússar styddu ekki nægilega vel við friðarferlið. Poroshenko þakkaði Evrópuráðinu fyrir snör viðbrögð við ástandinu og lýsti yfir vilja til frekara samstarfs. Settar hefðu verið af stað aðgerðir gegn spillingu í landinu og endurbætur væru hafnar á dómskerfinu til að auka gagnsæi og traust almennings. Hann vonaði að snemmbúnar sveitastjórnarkosningar myndu efla frekar samheldni og stöðugleika í landinu.

Thorbjörn Jagland var endurkjörinn framkvæmdastjóri Evrópuráðsins til næstu fimm ára með miklum meirihluta atkvæða en hann hlaut 156 atkvæði á móti 93 atkvæðum mótframbjóðanda síns, Sabine Leutheusser-Schnarrenberger frá Þýskalandi.

Rætt var um eftirlit Evrópuráðsþingsins með forsetakosningunum í Úkraínu 25. maí sl. sem Karl Garðarsson tók þátt í fyrir hönd síns flokkahóps. Kosningarnar þóttu fara vel fram og vera að mestu í samræmi við alþjóðlega staðla. Þátttaka var mjög góð þrátt fyrir skort á öryggi kjósenda í austurhluta landsins. Í ræðu sinni sagði Karl kosningarnar mjög vel heppnaðar og að vandkvæði hefðu aðallega verið tæknilegs eðlis. Þannig hefðu kjörstaðir víða verið opnaðir seint og oft ekki verið tilbúnir til að taka á móti þeim mikla fjölda sem mætti strax við opnun. Þá hefði það flækt málin talsvert að víða voru sveitastjórnarkosningar haldnar samhliða og flækjustigið því talsvert, bæði hjá kjósendum og ekki síst við talningu atkvæða. Kjörsókn hefði verið mjög góð sem styrkti núverandi forseta verulega þegar kæmi að því að finna lausn á þeim miklu vandamálum sem blasa við í austurhéruðum landsins. Málefni Úkraínu yrðu ekki leyst á hernaðarlegan máta heldur einungis með samræðum milli deiluaðila. Til að slíkt gæti átt sér stað yrðu menn þó fyrst að leggja niður vopn. Viðræður undir vopnvaldi væru ekki líklegar til árangurs. Alþjóðasamfélagið og Evrópuráðið yrðu að standa föstum fótum þegar kæmi að málefnum Úkraínu og leita allra leiða til að finna friðsamlega lausn.

Í tilmælum um flóttamannavandann við strendur Ítalíu kallaði þingið m.a. eftir því að ráðherranefnd Evrópuráðsins fæli stýrihópi um mannréttindi (e. Steering Committee for Human Rights) að kanna möguleika þess að aðildarríki breyttu lagaramma sínum þegar kæmi að leit og björgun á Miðjarðarhafinu, m.a. þegar kæmi að skilgreiningaratriðum, skyldunni til að bregðast við og ábyrgð ríkja. Ögmundur Jónasson tók þátt í umræðum um málið fyrir hönd síns flokkahóps og ítrekaði mikilvægi þess að deila ábyrgðinni á flóttamannavandanum. Evrópa væri ekki saklaus þegar kæmi að undirliggjandi ástæðum vandans og hann nefndi Líbíu og Sýrland sem dæmi.

Í ályktun um deilu Marokkó og Polisario Front, hreyfingar uppreisnarmanna, um yfirráð yfir Vestur-Sahara undirstrikaði þingið þörfina fyrir að halda áfram samningaviðræðum á vegum Sameinuðu þjóðanna. Þingið hvatti jafnframt aðildarríki til að auka samvinnu sín á milli um sanngjarna og varanlega pólitíska lausn á deilunni, sem myndi stuðla að varanlegu öryggi og stöðugleika í Sahel-Saharan-héraði. Þrátt fyrir að Marokkó hefði tekið á vandamálum tengdum mannréttindum og lýðræði lýsti þingið yfir áhyggjum af fjölda meintra mannréttindabrota í Vestur-Sahara, sem og ástandi mannúðarmála í Tindouf-flóttamannabúðunum. Staða mála yrði metin aftur í stöðuskýrslu samstarfs Evrópuráðsþingsins og marokkóska þingsins sem verður kynnt árið 2015. Í umræðum um málið vísaði Ögmundur Jónasson í sjálfstæðisbaráttu Íslands. Ísland hefði verið heppið því landið hefði verið undir yfirráðum besta nýlenduveldis í heimi, Danmörku. Danmörk hefði virt mannréttindi Íslendinga og rétt til sjálfsákvörðunar. Ísland hefði fengið sjálfstæði og Danmörk í staðinn virðingu og vináttu. Lausn á deilunni um yfirráð yfir Vestur-Sahara væru að finna í þessari sögulegri reynslu. Alþingi hefði einróma samþykkt ályktun um sjálfsákvörðunarrétt íbúa Vestur-Sahara og Ögmundur hvatti Evrópuráðsþingið til að gera slíkt hið sama.

Ögmundur Jónasson tók einnig þátt í umræðum um ofbeldi í fjölmiðlum fyrir hönd síns flokkahóps. Hann benti á að lykilsurningin væri hvort þær aðgerðir sem yfirvöld beittu gegn ofbeldi í fjölmiðlum brytu gegn grundvallarréttindum líkt og tjáningarfrelsi og málfrelsi. Skilgreiningar á því hvað væri ofbeldi gætu verið mismunandi á milli landa og á mismunandi tímum. Það ætti hins vegar aldrei við um barnaklám eða hatursorðræðu. Að hans mati ætti að refsivæða framleiðslu, dreifingu og vörslu ofbeldisfulls og öfgakennds kláms. Hins vegar væri erfitt í framkvæmd að skilgreina þess háttar klám, af því hefði hann reynslu síðan hann gegndi embætti innanríkisráðherra á Íslandi. Það væri verkefni sem takast þyrfti á við.

Þá tók Ögmundur þátt í umræðu þingsins um meðhöndlun ungmenna sem gerast sek um glæpi, fyrir hönd síns flokkahóps. Í ræðu sinni benti hann á að jafnvel þótt réttindi barna hefðu styrkst töluvert síðustu áratugi með hjálp fjölda alþjóðlegra og svæðisbundinna samninga væri ennþá mörgu ábótavant í réttarkerfinu þegar kæmi að refsingu ungmenna sem gerast sek um glæpi. Börn ættu ekki að vera í fangelsi, það hefði mjög skaðleg áhrif á þau til framtíðar og eins á allt samfélagið. Ögmundur lofaði vinnu Evrópuráðsins í málaflokknum og sagðist ekki efast um að árangur síðustu áratuga væri að verulegu leyti ráðinu að þakka. Vísaði hann meðal annars til vinnu Evrópunefndar um forvarnir gegn pyntingum og ómannúðlegri eða niðurlægjandi meðferð eða refsingu (e. the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment).

Af öðru sem var samþykkt á þinginu má nefna ályktun um lýðræðismál í Evrópu, sjálfsmyndir og fjölbreytileika innan fjölmenningsamfélaga, áskoranir Þróunarbanka Evrópu, stöðu opinberrar þjónustu í Evrópu og sjálfstæði Mannréttindadómstólsins. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins og á vefsvæðinu www.assembly.coe.int.